

Ефективна економіка № 10, 2017

УДК 330.3:338.49

*Р. В. Тульчинський,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»*

АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ

*R. V. Tulchinskiy,
Candidate of economic sciences, Associate professor,
Head of the management and public administration department
PHEI "Academician Yuriy Bugay International scientific and technical university"*

ANALYSIS OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

У статті проведено аналіз методичних підходів щодо оцінки соціально-економічного розвитку регіональних господарських систем. Проведене дослідження методичних підходів щодо оцінки впливу державної регіональної політики на модернізаційний стан просторових господарських систем дає можливість стверджувати, що на державному рівні оцінка проводилась через розрахунок соціально-економічного розвитку регіонів шляхом визначення відносних відхилень показників від їх найкращого значення за поточний період та знаходження інтегрального індексу за середньоарифметичними розрахунками. Методичні підходи щодо оцінки впливу державної регіональної політики на модернізаційний стан просторових господарських систем на основі обчислення соціально-економічного розвитку регіонів також розробляються фахівцями академічних установ та науковцями із використанням різноманітного методичного інструментарію. Їх аналіз дає можливість зазначити, що: для оцінки використовується різна кількість часткових показників від декількох до сотні, частіше всього показники об'єднуються в різні групи за якими визначаються агрегатні індекси; найчастіше для оцінки соціально-економічного розвитку регіонів використовуються інтегральні індекси, що дає можливість рейтингувати регіони за їх значенням, встановити динаміку розвитку регіонів, виявити вплив показників і/або агрегованих індикаторів на загальний індекс, згрупувати регіони та запропонувати заходи щодо стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, побудувати прогнози розвитку регіонів, але, при цьому, часто інтегральний індекс по суті є середньоарифметичним, що знижує точність отриманих розрахунків.

The article analyzes methodological approaches to the assessment of socio-economic development of regional economic systems. The conducted study of methodological approaches to assess the impact of state regional policy on the modernization of spatial economic systems provides an opportunity to state that at the state level, the assessment was carried out through the calculation of socio-economic development of regions by determining the relative deviations of indicators from their best value for the current period and finding an integral index for arithmetic meanings. Methodological approaches to assessing the impact of the state regional policy on the modernization of spatial economic systems on the basis of the calculation of socio-economic development of regions are also developed by specialists of academic institutions and scholars using a variety of methodological tools. Their analysis makes it possible to note that: for the estimation a different number of partial indicators is used from several to hundreds, most often indicators are grouped into different groups, which determine aggregate indices; most commonly used to assess the socio-economic development of the regions are integrated indices, which makes it possible to rank the regions by their significance, establish the dynamics of regional development, identify the impact of indicators and / or aggregate indicators on the general index, group regions and propose measures to stimulate socio-economic development of regions, to build forecasts for the development of regions, but, at the same time, the integral index is often an arithmetic mean, which reduces the accuracy of the calculations received.

Ключові слова: *новий регіоналізм, методичний підхід, соціально-економічний розвиток, регіон, оцінювання.*

Key words: *new regionalism, methodical approach, socio-economic development, region, evaluation.*

Постановка проблеми. Необхідно зазначити, що, оскільки метою становлення нового регіоналізму є підвищення рівня життя населення регіонів шляхом модернізації економіки регіонів, то доцільно, на наш погляд, провести аналіз існуючих методичних підходів до оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів. Оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів було здійснено на рівні держави на основі підписання законодавчих нормативних актів науково-дослідними установами НАН України, а також вченими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленню методичних підходів щодо соціально-економічного розвитку регіонів присвячено публікації Г. В. Азарова, М. П. Бутко, Г. М. Завадських, Л. М. Матросова, Ж. Г. Науменко, Л. О. Пруднікова, С. Романюк, І. Б. Семигуліна, Н. В. Сментина, Н. В. Стоянець, І. В. Ярошенко та ін. Також, оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів проводиться відповідно до законодавчих актів України, але у науковій літературі їх аналізу приділено недостатньо уваги, що вимагає подальших аналітичних досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення критичного аналізу законодавчих актів України щодо оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів, для чого були проаналізовані Постанови Кабінету Міністрів України, в яких визначено засади оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів» № 113 від 2004 р. [4], яка втратила чинність вже через рік, комплексна оцінка соціально-економічного розвитку регіонів проводилася за 35 показниками за рахунок відносних відхилень показників від їх найкращого значення показника за поточний рік:

$$R_j = \sum_{i=1}^n \frac{X_{jm} - X_{ij}}{X_{jm} - X_{min}} + \sum_{i=1}^n \frac{X_{ij} - X_{im}}{X_{im} - X_{min}}, \tag{1}$$

де R_j – сума рейтингів регіону за кожним з показників;

X_{ij} – значення i -го показника j -го регіону (i = від 1 до n);

X_{max} , X_{min} – відповідно максимальне та мінімальне значення показників.

При цьому, перша складова цієї формули використовується для показників, зростання яких є позитивним для розвитку, а друга частина – для показників, зростання яких є негативним для соціально-економічного розвитку регіонів.

За середньоарифметичною сумою рейтингів (R_{cp}) за кожним із показників визначається місце кожного регіону за соціально-економічним розвитком:

$$R_{cp} = \frac{R_j}{n}, \tag{2}$$

де n – кількість показників, за якими здійснюється розрахунок.

Але, необхідно зазначити, що така методика має певні недоліки, а саме 35 показників не поділені на групи, що не дає можливість визначити, за рахунок якої складової відбувається падіння або підвищення рівня соціально-економічного розвитку у певному регіоні. Також визначення рейтингу регіонів по відношенню до найкращого із показників теж має свої недоліки: таке еталонне значення може бути набагато нижчим ніж, наприклад, у попередніх роках.

У 2005 р. Постановою КМУ «Про запровадження моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій» № 263 [2] було скасовано постанову № 113. Дана Постанова визначала моніторинг результатів діяльності виконавчих органів влади із забезпечення соціально-економічного розвитку. При цьому, моніторинг проводився за 45 показниками соціально-економічного розвитку в цілому по Україні, за 82 показниками соціально-економічного розвитку в розрізі галузей економіки та сфер діяльності, а також за регіонами.

Крім того, соціально-економічний розвиток регіонів проводився окремо за показником темпу зміни обсягу валового регіонального продукту (ВРП), а також за такими напрямками:

-реальний сектор (4 показника);
-інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність (12 показників);
-фінансовий сектор (6 показників);
-соціальний сектор (11 показників);
-споживчий ринок (4 показника);
-злочинність (1 показник);
-розвиток малого бізнесу (11 показників).

Сумарно із ВРП використовувалося 49 показників соціально-економічного розвитку регіонів, але, при цьому, місце регіону за рейтингом визначалося за формулами (див. формули 1-2), що були запропоновані у попередній Постанові № 113.

Постанову № 263, яка діяла два роки, було скасовано наступною Постановою КМУ у 2007 р. «Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя» № 833 [1], якою було запроваджено комплексну оцінку соціально-економічного розвитку тільки у регіональному розрізі. При цьому, як узагальнюючий показник економічної діяльності регіону використовувався індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, у відсотках до попереднього року, який не включався до оцінки та мав інформативний характер, а також проводилося оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів за такими сферами:

-реального сектору (5 показників);
-інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності (15 показників);
-державних фінансів та фінансових результатів діяльності підприємств (8 показників);
-соціального сектору (10 показників);
-споживчого ринку (5 показників);
-розвитку малого бізнесу (8 показників);
-екології (9 показників).

Але, при цьому, сфера розвитку малого бізнесу та екології як й індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту до розрахунків не входили та мали інформативний характер. Всього до розрахунку комплексної оцінки використовувалося 43 показника. Сума рейтингів регіону за кожним із показників визначається відповідно до запропонованої раніше формули (див. формулу 1), середньоарифметичним значенням суми рейтингових оцінок кожного з регіонів за всіма показниками кожної із сфер ($R_{\varphi j}$) за формулою:

$$R_{\varphi j} = \frac{R_j}{n}, \tag{3}$$

де n – кількість показників, за якими здійснюється розрахунок за певною сферою.

Як середньоарифметичне значення суми рейтингових оцінок по кожному із регіонів за усіма окресленими сферами визначається інтегральна рейтингова оцінка (I_j) соціально-економічного розвитку кожного із регіонів:

$$I_j = \frac{\sum_1^m R_{\varphi j}}{m}, \tag{4}$$

де m – кількість сфер, за якими здійснювалися розрахунки (m = 5).

Але, необхідно зазначити, що, незважаючи на те, що були введені для оцінювання показники екології, вони не використовуються у розрахунках, а мають тільки інформаційний характер.

Також, інтегральна рейтингова оцінка по суті є не інтегральним показником, а сумарним арифметичним.

Постанова № 263 з 2007 р. була дійсна три роки до 2011 р. та скасована новою Постановою КМУ «Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій» № 650 [3]. Відповідно до якої оцінка соціально-економічного розвитку проводилася за такими напрямками:

-економічний розвиток (14 показників);
-інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність (6 показників);
-державні фінанси (7 показників);
-підтримка бізнесу (11 показників);
-споживчий ринок (4 показника);
-населення та ринок праці (8 показників);
-житлово-комунальне господарство (8 показників);
-освіта та охорона здоров'я (8 показників);

- рівень злочинності (2 показника);
- екологія (5 показників).

Всього за одинадцятьма напрямками було використано 81 показник оцінки соціально-економічного розвитку регіонів. При цьому, комплексна оцінка проводилась за 47, оскільки такі напрями як підтримка бізнесу та екологія не включалися у розрахунок, а також не входили ще деякі показники, наприклад, у напрямі економічний розвиток не включалися у розрахунок такі показники як індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, відсотків до попереднього року та індекс промислової продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, відсотків до відповідного періоду попереднього року; у напрямі інвестиційна та інноваційна діяльність не обраховувався показник частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, відсотків тощо.

Постанова КМУ «Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій» № 650 була дійсна три роки і скасована 26 листопада 2014 р.

У жовтні 2015 р. було затверджено Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» № 856 [5], відповідно до якої здійснюється оцінка соціально-економічного розвитку регіонів. Формули за якими проводяться розрахунки залишилися такими як і в попередніх постановах (див. формули 1; 3-4). Оцінювання здійснюється за 11 напрямками та 64 показниками.

Висновки. Отже, проведене дослідження методичних підходів щодо оцінки впливу державної регіональної політики на модернізаційний стан просторових господарських систем дає можливість стверджувати, що на державному рівні оцінка проводилась через розрахунок соціально-економічного розвитку регіонів шляхом визначення відносних відхилень показників від їх найкращого значення за поточний період та знаходження інтегрального індексу середньоарифметичними розрахунками.

Методичні підходи щодо оцінки впливу державної регіональної політики на модернізаційний стан просторових господарських систем на основі обчислення соціально-економічного розвитку регіонів також розробляються фахівцями академічних установ та науковцями із використанням різноманітного методичного інструментарію; їх аналіз дає можливість зазначити, що:

- для оцінки використовується різна кількість часткових показників від декількох до сотні, частіше всього показники об’єднуються в різні групи за якими визначаються агрегатні індекси;
- найчастіше для оцінки соціально-економічного розвитку регіонів використовуються інтегральні індекси, що дає можливість рейтингувати регіони за їх значенням, встановити динаміку розвитку регіонів, виявити вплив показників і/або агрегованих індикаторів на загальний індекс, згрупувати регіони та запропонувати заходи щодо стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, побудувати прогнози розвитку регіонів, але, при цьому, часто інтегральний індекс по суті є середньоарифметичним, що знижує точність отриманих розрахунків.

Проведене дослідження методичних підходів щодо впливу державної регіональної політики на модернізаційний стан просторових господарських систем, визначення їх переваг та недоліків сприятиме розробленню методичного підходу щодо оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму в Україні.

Література.

1. Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 р. № 833.
2. Про запровадження моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2005 р. № 263.
3. Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 650.
4. Про затвердження Методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 р. № 113.
5. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 856.

References.

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the introduction of a comprehensive assessment of the socio-economic development of the Autonomous Republic of Crimea, oblasts, mm. Kiev and Sevastopol””, available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2007-%D0%BF>
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2005), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On introduction of monitoring of the results of activity of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, regional, Kyiv and Sevastopol city state administrations””, available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2005-%D0%BF>
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On introduction of evaluation of the results of the activity of the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, regional, Kyiv and Sevastopol city state administrations””, available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2011-%D0%BF>
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On Approval of the Methodology for Determining the Integrated Assessment of the Results of the Socio-Economic Development of the Regions available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2004-%D0%BF>
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Procedure and Methodology for Monitoring and Evaluation of the Effectiveness of the Implementation of the State Regional Policy”, available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF>

Стаття надійшла до редакції 20.10.2017 р.

(<http://www.poligrafua.net/>).

bigmirnet

3696

1825

(<http://www.bigmir.net/>).

Впро.

ТОВ "ДКС Центр"